

ELTE | TÓK
TANÍTÓ- ÉS ÓVÓKÉPZŐ KAR

ZENEHALLGATÓVÁ NEVELÉS

ének-zene tantárgy-pedagógia

Ének-zene

ÉNEK: örömmel, ízléssel énekelni – zenei reprodukció (éneklés, zenei írás, olvasás)

ZENE: tudatos befogadóvá, a zene értőjévé és élvezőjévé válni – zenei befogadás (zenehallgatás)

+ IMPROVIZÁCIÓ: zenei kreativitás (Laczó Zoltán kiegészítése)

Laczó, Zoltán (1983). *Zenehallgatás az általános iskola alsó tagozatában*. Tankönyvkiadó.

- a zenehallgatás tudatos, szervezett és módszeres képességfejlesztő tevékenységgé vált

Zenehallgatás

A zenehallgatás célja: a zenei befogadóképesség kialakítása, zenei élmény nyújtása és aktív, értő, tudatos zenehallgatásra nevelés.

- mindez örömteli tevékenységek által
- zeneirodalmi alkotások megismerésén keresztül

Zenei képességek

Képzet (éneklés): **zenei tapasztalatszerzés**

Tudatosítás (megfigyeltetés, megnevezés, jel): **zenei fogalmak kialakítása**

Reprodukció (gyakorlás, képességfejlesztés): **alkalmazás, zenei felismerés, kogníció**

A zenehallgatás a reprodukció tevékenységi körébe tartozik.

A zenehallgatás (befogadói tevékenység) során magasabb szintre fejlődnek:

- a zenei hallási képességek: érzékelési, észlelési és differenciáló képességek
- az emlékezeti képességek: érzékletek, észlelések rögzítése
- a szellemi képességek: fantázia, gondolkodás, szintetizáló képességek

(lásd: Paul Michel (1964) a zenei képességekről)

Passzív zenehallgatás: halljuk, hallgatjuk, de nem figyelünk tudatosan a zenei történésekre – háttérzene

Aktív zenehallgatás: intellektuális (értelmi) és emocionális (érzelmi) részvétel.

Első zenehallgatási élmény az iskolában a tanító kifejező éneklése (de legkorábban már a magzat hallásélményei is).

A zenehallgatási tevékenység nehezen ellenőrizhető.

Pedagógiai feladatok a zenehallgatás során

- a zene nyelvének megértése (dallam, ritmus, hangszín, dinamika, forma)
- a zenehallgató tevékenység iránti motiváció felkeltése
- spontán és tudatos élmények gyűjtése a hangzó világról
- a koncentráció, az irányított figyelem és a belső tudati aktivitás fejlesztése
- a zenei memória és gondolkodás fejlesztése
- zeneművek, dallamok felismerése, hangszínek és karakterek megkülönböztetése, hangzások iránti érzékenység kialakítása

Feltételek

- nyugodt körülmények
- a figyelem összpontosítása, irányítása
- belső hallás, a zenei elemek, motívumok éneklés nélküli felidézése, (fontos a zenei képzetek megléte)
- a tanító előzetes, alapos műelemzése, a zenemű ismerete
- a figyelem tudatos irányításának segítése átgondolt megfigyelési szempontokkal
- megfelelő minőségű technikai eszköz

A zenemű kiválasztásának szempontjai

- **terjedelem** - (fél perc - 3-4 perc) és a gyerekek figyelmének határa (kezdetben rövid mű vagy műrészlet, inkább többször meghallgatva – lehetőleg rövidebb teljes mű)
- **zenei anyag** - (ritmikai vagy dallami elem, hangszín, karakter) – illeszkedjen az óra, a tematikus terv anyagához
- **kapcsolódás** az énekes anyaghoz (a felismerés élménye)
- **fokozatosság** - időtartam, és a gyerekek zenei képességei szerint

Technikai szempontok

- jó minőségű felvétel (technikai és művészi szempontból is) – Youtube csatornáról lehetőleg bakelit lemez vagy CD lemez hanganyaga
- a műrészlet legyen kivágva, ne kelljen keresgélni (annyiféle részlet, amennyit hallgattatunk, a meghallgatás sorrendjében)
- előzőleg próbáljuk ki, állítsuk be a megfelelő hangerőt
- a zenetörténeti ismeretek megfelelő szemléltetési anyaggal (videó, kép) erősebben rögzülhetnek, de a vizuális elemek elvonják a figyelmet a hallgatás koncentrációjáról! A vizualitás adjon hozzá az ismeretekhez, de ne illusztrálja a hangzást!

Gyakorlati szempontok

- a gyerekek spontán mozgása, dúdolása, éneklése a zenehallgatás alatt - csak akkor tegyük szóvá, ha a többieket zavarja
- a tanító keveset beszéljen (nem kell előadást tartani a műről) - minimális információ a keletkezési körülményekről, a zeneszerzőről, csak amennyi közelebb visz a műhöz és az élményhez
- a vizuális szemléltetés (kép, video) megfontolása
- a zene megközelítése a mese, a történet irányából (szöveges, cselekményes zenemű vagy programzene esetében)
- megközelítés ismert dallam, gyermekdal zenei feldolgozása felől
- cél: fokozatosan elszakadni a szövegtől és a zenei anyagra figyelni

A zenehallgatás folyamata

- nyugodt, csendes körülmények és az érdeklődés felkeltése
- első meghallgatás szempontok nélkül, a spontán élmény befogadása, a gyerekek spontán reakcióinak meghallgatása
- tudatos feldolgozás, megfigyelés: konkrét zenei jelenségekre irányuló kérdések (egyszerre csak egy kérdés)
- újabb meghallgatás új megfigyelési szemponttal – esetleg más részlet kiemelése
- utolsó meghallgatás, amely során létrejön a tudatosult élmény
- ha ismert dal feldolgozásával foglalkozunk, figyeljünk az énekelt hangmagasságra, a kezdőhang megadására (ha nem kényelmes a felvétel magassága, akkor előbb énekeljünk, azután hallgassuk meg a feldolgozást)

Jól megválasztott kérdések

- a hallható jelenségek megfigyelésére késztessenek (hányszor szólt az ismert dallam, volt-e változás az ismert dallamhoz képest, milyen hangszer szólt, volt-e gyorsítás/lassítás, hangosítás/halkítás, vajon miért pont ezt a hangszert választotta a szerző, hányféle karakter hallható, stb.)
- zenei kifejezőeszközökre irányuljanak: ritmikai (ritmus, ütemfajta), dallami (hangmagasság, dallam), formai (ismétlődés, hasonlóság, zenei kérdés-felelet), dinamikai (halk, hangos, visszhang), tempóbeli elemek
- a gyerekek konkrét választ tudjanak adni, képesek legyenek megfogalmazni
- mindig a meghallgatás előtt tegyük fel
- egyszerre egy kérdést, szempontot adjunk
- cél a műben való tájékozódás elsajátítása, az ismert zenei elemek felismerésével
- jól megragadható az állatok zenei megjelenítése, de vigyázni kell, hogy a megfigyelési szempont ne öncélú legyen (milyen állat ez? – ennél több zenei szempontot adjunk, pl. miért ez a hangszer jeleníti meg)

A zenehallgatás az óratervben

1. osztály: a zenehallgatási tevékenység összesen kb. 5–6perc

4. osztály: fokozatosan 10-12 percre emelkedhet

Zenehallgatás helye az óra menetében:

- már ismert zene vagy ismert dal felismerése, feldolgozása az óra elején,
- új ismeret tanulása után pihenésképpen,
- óra végén az óra tematikájához illeszkedve (pl. $\frac{3}{4}$ ütem) – leggyakrabban az óra végén kap helyet.

Az óra befejezése mindig a gyerekek zenei tevékenysége, éneklése legyen!

A zenehallgatás lehetséges formái

- zenei ismeretszerzést (dallami, ritmikai, formai) és képességfejlesztést (észlelés, emlékezet, gondolkodás) célzó zenehallgatás
- ismert dalhoz kapcsolódó zenehallgatás az élménynyújtás céljával
- élőzenei bemutató (a tanító, egy tanuló vagy meghívott művész énekes vagy hangszeres játéka)
- tantárgyi integráció (szemléltetésre, az élményszerűség fokozására)
- tanórán kívüli zenehallgatás (hangverseny, zenés előadás közös látogatása)

Javaslat a zenehallgatáshoz alsó tagozatban

- Ének-zene kerettanterv a 2020. évi NAT-hoz
- Réti A. és Döbrössy J. (2012): Az ének-zene tantárgy-pedagógiája, p.109-112.

Egyéb példák:

1.osztály: Tallér Zsófia: Kippkopp és Tiptopp - zongora

2. osztály: Tallér: Leander és Lenszirom (Egyszer egy királyfi)

3. osztály: Bárdos: Magos a rutafa (Összegyültek)

4. osztály: Kassai: Kolozsváros olyan város – zongora

ELTE | TÓK
TANÍTÓ- ÉS ÓVÓKÉPZŐ KAR

- Réti A. és Döbrössy J. (2012): Az ének-zene tantárgy-pedagógiája – jegyzet. ELTE Eötvös Kiadó.
- Csillagné Dr. Gál J. és Kerecsényi L. (1998): Az ének-zene tanítása az alsó tagozatban. Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Laczó, Z. (1983). Zenehallgatás az általános iskola alsó tagozatában. Tankönyvkiadó.
- Pécsi, G. (1989). Kulcs a muzsikához. Tankönyvkiadó.
- Mendölyné Kiss, C. (2006). Ide hallgass! Flaccus Kiadó.
- Bánki V. és Kismartony K. (2004): Zene-játék 1. Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Rápli Gy. (2020-2023): Ének-zene 1-4. osztály tankönyvek. 2020. NAT